

Høringsvar fra Barnehusene NOU 2020:14 – Ny barnelov

Overordnet er det svært positivt at loven tar opp i seg en forsterking av barns rett til beskyttelse, til å bli hørt og til likeverd mellom foreldre. Det er likevel flere momenter vi vil peke på som en må være oppmerksom på i saker som involverer vold og overgrep eller føre til endringer i andre lovverk som omhandler barn.

Lovforslaget er svært omfattende og barnehuset har bemerkninger der vi mener at vårt saksfelt har betydningen opp mot denne lov eller vil/bør påvirke endringer i andre lover som berører barns rettigheter og vurderinger av barns beste som er sentralt i vårt arbeid.

Innspill til kap 1. "Barnets beste" og barns rett til medvirkning sett opp mot praksis der barn er fornærmet, vitne eller mistenkt i straffesak.

Barnets beste skal ligge som en grunnleggende forutsetning i alle gjøremål som involverer barn. Begrepet i seg selv gir en overordnet retning og det er positivt at det gjøres forsøk på konkretisering i barneloven. Dette bør få konsekvenser for forbedringer også i saker der barn er involvert i straffesak og lover og forskrifter som regulerer dette.

En påpekning er at det trenges en gjennomgang av rutiner og praksis i forkant og etterkant av tilrettelagte avhør (TA) eller politiavhør i straffesak som gjelder overgrep eller vitne til familievold, der barn er involvert.

Innføring av Barnehusmodellen i 2007 er trolig noe av det viktigste enkeltelement for bedre ivaretagelse av barn utsatt for overgrep. Først i 2015 ble modellen for avhør og hvor det skulle foregå regulert i lov og forskrift. Likevel ser vi at i utøvelsen av elementer i etterforskningen, for eksempel ved å hente barn inn til tilrettelagt avhør, ikke er tilstrekkelig avklart rundt hvordan gjennomføringen kan anses som "barnets beste". Jfr. Riksadvokatens rapport om gjennomgang av saker som gjelder mistanke om overgrep i barnehager av 21.03.21, avdekkes det at barn ikke har fått tilstrekkelig informasjon og at tilrettelegging under avhøret ofte ikke er gode nok til at barn klarer å formidle hva de har opplevd. §§ 1-1 til 1-2 som omhandler "barnets beste" som grunnleggende prinsipp og retten til medvirkning må ses i sammenheng og gjennomgås i forhold til hvordan vi i praksis ivaretar barnets rettigheter på disse punkt også i straffesak.

Barnets beste i en straffesak er ingen ren avklaring av juridisk art, men i hovedsak en vurdering av sikkerheten til barnet og hvordan man best mulig kan ivareta barnet for at det skal kunne forklare seg i et tilrettelagt avhør. Med barnehusmodellen blir det direkte kobling fra straffesak/tilrettelagt avhør av barnet til kartlegging av hjelpebehov og oppfølging og traumebehandling.

Retten til å bli hørt, være informert og ha mulighet til medvirkning i forkant og etterkant av et tilrettelagt avhør vil ofte kunne gå på tvers av politiets behov for koordinering av avhør av mistenkte og vitner i en helhetlig aksjon og pågående etterforskning.

Barnets mangel på informasjon og mulighet for medvirkning kan medvirke til manglende innsikt og forståelse av sin medvirkning i straffesaken og også utrygghet som kan påvirke hva barnet velger eller klarer å forklare seg om. På den ene siden er det vektige argumenter for barns vitneplikt jfr. Straffeprosessloven 239 a. Det kan medføre et stort dilemma for et barn å ha ansvar for å ta stilling til å avgi forklaring jfr. Straffeprosessloven §§ 122 og 123. På den andre siden må vi bli bedre på retten til medvirkning ved å gi barnet tilstrekkelig informasjon og påvirkningskraft på situasjonen rundt tilrettelagt avhør. Forandringsfabrikken har igjennom sine undersøkelser for eksempel avdekket at barn ønsker å medvirke til hvem som utnevnes som trygge følgespersoner dersom foreldre er mistenkt i saken og åpenbart ikke kan få følge og bistå barnet i tilrettelagt avhør. I stor grad får heller ikke den ikke-mistenkte foreldre informasjon i forkant og mulighet til å følge barnet til TA dersom nærstående er mistenkt. Barnets foreldre som ikke er mistenkte erstattes ofte av andre følgespersoner fra skole eller barnehage når barn hentes inn for tilrettelagt avhør. Dette ser vi på barnehusene kan føre til utrygghet, ikke minst for de minste barna. Politi og påtale "barns beste" vurderinger blir derved jevnlig tatt med manglende medvirkning fra barnet selv og de som har foreldreansvaret.

Om barn med skadelig seksuell adferd og som mistenkte i straffesak.

Undersøkelser viser at barn og unge med problematisk eller skadelig seksuell atferd utgjør en stor del av overgrepstatistikken mot barn og unge. Ingnes og Kleive (2011) skriver at undersøkelser viser at «...mellom 30-50 % av alle overgrep mot barn begås av andre barn og unge» (Barbaree & Marshall, 2006; Bonner, 2006; Längström, 2000; Ingnes & Kleive, 2011: 18). Dette samstemmer med funnene Kripos la frem i sin rapport (2017) hvor de understreker en alarmerende økning av denne typen saker.

Barnehusene har bygget kompetanse på å bistå hjelpeapparat og familier som opplever at et barn utfører skadelig seksuell adferd mot andre barn. Barneloven og de overordnede forutsetning i kap.1 bør også få konsekvenser for hvordan det tilrettelegges for rettighetene til disse barna. En straffesak kan få store konsekvenser for barnets livssituasjon selv når det er under strafferettslig alder. Et annet viktig moment er at flere av disse barna selv har vært utsatt for overgrep eller annen omsorgssvikt. Per i dag er det ikke lovregulert at disse barna avhøres på barnehus og derved får tilgang til en bedre tilrettelegging og oppfølging i ettertid.

Straffeprosessloven regulerer mistenkte barn i straffesak bedre enn for fornærmede i forhold til retten til informasjon. Men som barn trenges det bedre tilrettelegging enn for voksne for at de kan føle seg trygge og å forstå sine rettigheter og hva som skjer i prosessen. I lys av styrking av barns rettigheter igjennom barneloven tenker vi også her at en rettighetsfesting av tilrettelegging ved barnehusmodellen vil øke barnets mulighet for medvirkning og eventuelle hjelpebehov avdekkes og korrigerende tiltak kan iverksettes. Barnehuset og konfliktrådet kan også bistå i gjenopprettende prosesser som det ofte er behov for i disse sakene. Ikke sjelden er det hendelser som skjer i nære relasjoner og mellom barn fra samme eller tilknyttede familier. Den forebyggende tankegang for å unngå hendelser i fremtiden bør ha et stort fokus både i et samfunnsperspektiv og på individnivå.

Forskning viser at 8/9 av 10 barn som får en offentlig korreksjon og behandling/oppfølging ikke gjentar adferden. Og i forhold til støtte for Barnehusmodellen se til "Rapport NKVTS 2018" angående tverretatlig samarbeid i disse saker, og politiets viktige rolle er nevnt i denne sammenheng.

Om mekling kap 10 og samvær kap 8.

Barnehusene er positive til endringene som er foreslått som øker barns muligheter til å medvirkning på avtale på samvær mellom foreldre.

Vi vil her kunne trekke paralleller til kravene til barnehusene på trygge omgivelser og kompetent personale til barnesamtalen. Ved en lovendring må familievernkontorene bli tilført tilstrekkelige ressurser for å imøtekomme både det økte omfanget av obligatoriske samtaler, egnede rom for samtaler med barnet alene og styrket kompetanse på samtaler med barn.

Det bemerkes likevel at saker der barnet eller en av foreldre mistenkes å ha utsatt barnet eller en av foreldre for vold eller overgrep trolig er lite egnet for mekling. De fleste saker om anmeldte vold og overgrep går ikke videre til rettslig behandling i straffesak. Beviskrav utover "rimelig tvil" slik det er i straffesak, er i mange tilfeller ikke mulig i denne type sak som skjer innenfor "husets fire vegger". En 6 timer tvungen mekling, før en har mulighet til å få saken prøvd for retten sammen med en som har utsatt en selv eller ditt/dine barn for vold og trusler må tenkes å være svært belastende både for barnet og for den utsatte forelder. Disse sakene der en slik mistanke er anmeldt bør ha mulighet for å fritas fra mekling før en kan fremsette sak. I § 11-3 kreves det en pådømmelse for alvorlig vold eller overgrep mot barna som et vilkår for å reise sak.

Vurderingskrav for å tillegge en slik mistanke vekt bør kunne prøves som en sannsynlighetsvurdering som ikke er lik til strafferettens krav til bevis. Barnets beste må veie tyngst og "føre var" prinsippet gjøre seg gjeldene som også beskrives i utvalgets vurdering. Sammen med tilrettelegging for at barnet får formidlet sin mening trygt nok til dommeren eller en oppnevnt sakkyndig jfr forelått § 11-7 vil trolig gi et bedre grunnlag for å beslutte hva som er best for barnet enn en 6 t tvungen mekling mellom partene.

Det finnes også en rekke saker der forelder ikke er dømt for overgrep eller vold mot egne barn, men som av sin art gir grunn til bekymring for hvilken risiko man utsetter barnet for. Særlig gjelder dette familier hvor far alene (det er få kjente tilfeller av kvinner som nedlastere av overgrepsmateriale, så i eksempel brukes mor og far) er tatt for nedlastning av overgrepsmateriale og dette er ofte svært ofte problematisk i forhold til samvær. Det er ikke noen som vurderer risiko i forbindelse med samvær. Mor står alene i forhold til vurdering av risiko og det blir som oftest opp til mor og organisere dette.

Det er ofte anbefalt tilsyn ved samvær fra barneverntjeneste men det er det tilfeldig om barnevernstjenestene bidrar med tilrettelegging av tilsyn eller oppfølging av familien. Det er sårbart å bruke egne familiemedlemmer, ettersom dette kan gå på bekostning av relasjoner som barna trenger,

dersom det blir konflikt mellom de voksne. De som skal være tilsynsperson, for eksempel en søster til mistenkte eller domfelte, blir stående i en svært vanskelig situasjon og dette kan gå på bekostning av barnas trygghet. Et eksempel er når jenten vil ha far med på badet, så klarer ikke tanten si nei og barn og far er alene på badet hvor det ikke er mulig å følge med.

Det er en utfordring at hverken mor eller barn har partsrettigheter. De har ikke krav på informasjon, mor har ikke krav på å vite hva far har gjort, slik at om ikke politi og barneverntjeneste tilrettelegger for det, vil ikke mor klare å ta informerte valg som er knyttet til trygt samvær med barnet og hva som er det beste for barnet. Familiene faller utenfor i forhold til støtte og hjelpetiltak. Et sterkt økende samfunnsproblem der det ikke er regulert hvilke innvirkninger slike straffbare overgrep skal ha på vurdering av samvær med egne barn.

Aldersgrenser kap 17:

Flertallet i utvalget har ikke foreslått harmonisering av aldersgrenser som gjennomgående i alle lovverk. Men barnehusene vil likevel benytte anledningen til å påpeke at retten til tilrettelegging ved avhør og å komme til barnehus for barn mellom 16-18 utsatt for overgrep er begrenset til å gjelde vold og overgrep i nære relasjoner. Vi vil hevde at det mest naturlige at det at de er barn bør tas hensyn til så lenge de er barn etter loven, altså til de er 18 år. Slik kan en ivareta barnets beste, mulighet for medvirkning og informasjon bedre.

Et annet element som omhandler ivaretagelse av utviklingshemmede over 15 år nevnes også i forbindelse med aldersgrenser:

Utviklingshemmede barn over 15 år skal etter loven ta stilling til om fritak av vitneplikt jfr. Straffeprosessloven §§ 122 og 123. Denne bestemmelse reguleres av kronologisk alder. For eksempel kan barnet over 15 år ha kognitive evner på mye lavere nivå enn 15 år, men skal likevel ta stilling til sin rett til å ikke forklare seg uten å evne å forstå hva dette medfører. Ofte er forklaringen til den fornærmede som det viktigste grunnlag for iverksetting av beskyttelsestiltak både fra politi og barnevern. Vi tenker at beveggrunnen for vitneplikt for barn under 15 år burde harmoniseres til også å gjelde utviklingshemmede som fungerer aldersmessig under 15 år.

Til POD:

Særlig om innspill om på §§ 4-7 og 6.11

§ 4-7

Barnehusene er enig med flertallet i at en må være forsiktig med å gjøre bruk av biologisk materiale for fastsetting av foreldreskap når dette materialet er innhentet til annet formål. Samtidig er det viktig at det finnes en mulighet for barnet og få fastslått hvem som er far dersom denne er for eksempel er død. Lovforslaget slik det er foreslått tenkes å ivaretas at bruken av DNA til annet formål ikke strider mot annen lovgiving blir tilstrekkelig vurdert.

§ 6.11

Når det gjelder forbud mot utenlandsreise når det er fare for at barnet ikke kommer tilbake, så er denne regelen en god presisering av gjeldene regel. Vi tenker det er bra at politiet får mulighet til å gi et foreløpig utreiseforbud i saker hvor en ikke kan vente på rettens avgjørelse. Igjen kan det tenkes at dette kan være til en vurdering der barns beste blir bedre ivaretatt inntil en får en rettslig gjennomgang av hva som skal vurderes.

